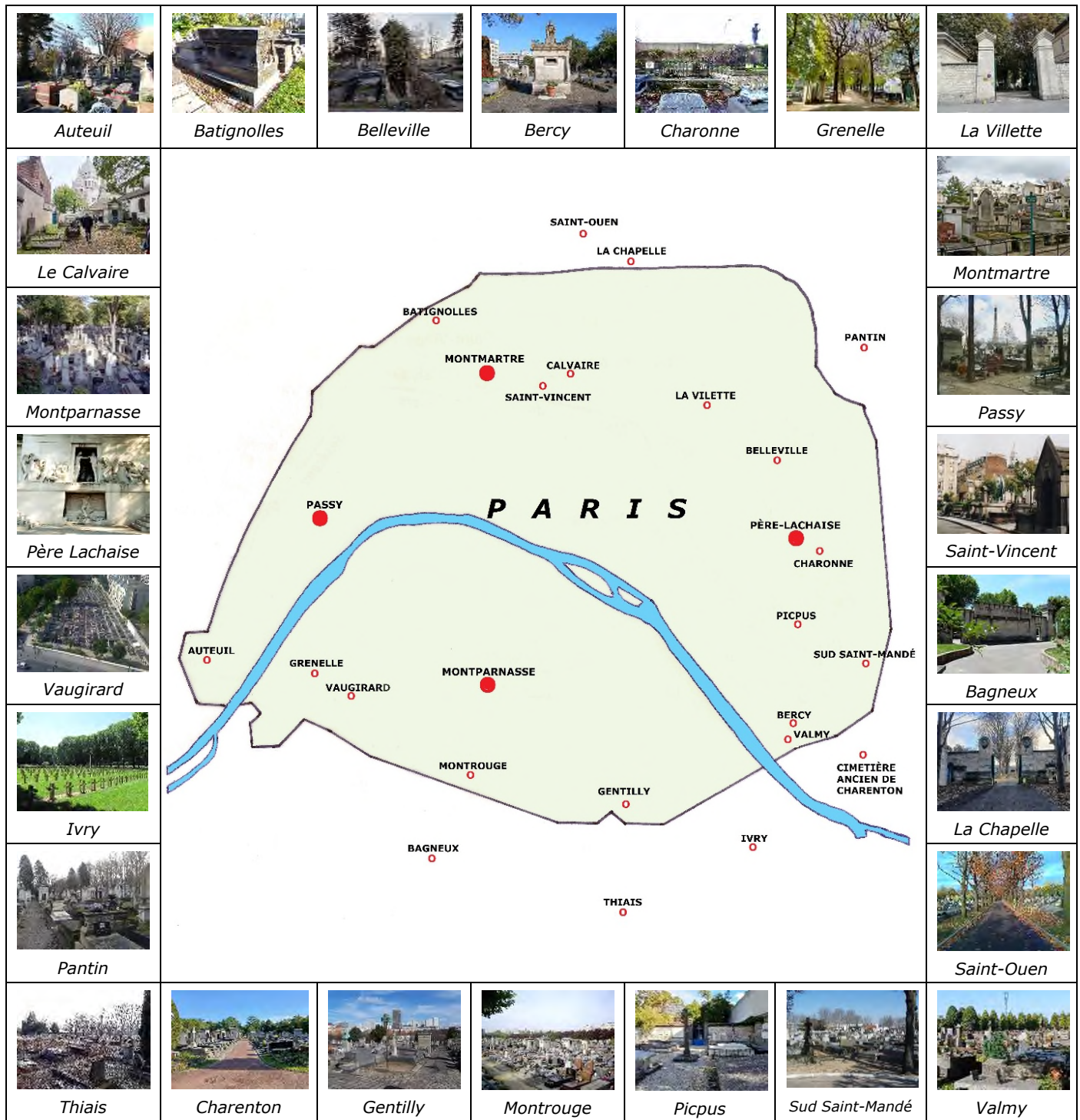

SPECIAL 16 - FRANK MUTTER & RINDERT BROUWER

DE BEGRAAFPLAATSEN VAN PARIJS

DEEL 16.1 - INLEIDING

- RINDERT BROUWER : BEGRAAFPLAATSEN IN PARIJS
- FRANK MUTTER : PARIJSE BEGRAAFPLAATSEN

RINDERT BROUWER : BEGRAAFPLAATSSEN IN PARIJS

intro

De meest beroemde en bezochte begraafplaats ter wereld is het Cimetière du Père-Lachaise in Parijs. De begraafplaats is enorm populair en wordt met jaarlijks meer dan 3,5 miljoen bezoekers als een belangrijke toeristische trekpleister beschouwd. Hij staat bekend om de graven van vele bekende personen, zoals Jim Morrison, Oscar Wilde, Frederic Chopin en Édith Piaf. Ook het funeraire erfgoed, de aanleg en architectuur en de grootse en prachtige grafmonumenten trekken bezoekers uit de hele wereld.

Maar ook de andere 25 begraafplaatsen van en in de stad van Parijs zijn een bezoek waard, zowel voor de grafmonumenten als de bekende bewoners.

Frank Mutter heeft zich ten doel gesteld alle Parijse begraafplaatsen te bezoeken en te fotograferen. In de artikelen staan zijn foto's.

Rindert Brouwer heeft zich verdiept in de geschiedenis van het begraven in Parijs en er ook een boek over geschreven. Hij neemt het tekstu-ele gedeelte voor zijn rekening.

Parijse begraafplaatsen

De *Ville de Paris* (stad Parijs) beheert 20 begraafplaatsen. Veertien daarvan liggen *intra muros* (binnen de muren), d.w.z. binnen de Boulevard Périphérique, die tevens fungeert als grens van de gemeente Parijs. Tot 1919 werd de begrenzing gevormd door de *enceinte de Thiers* (stadsmuren van Thiers), die als versterkingen door Adolphe Thiers tussen 1841-1844 waren aangelegd en die toen werden afgebroken. In 1860 werden een aantal dorpen, c.q. gemeenten binnen deze versterkingen geannexeerd door de stad Parijs en vormden de muren en later de Périphérique de officiële grens van de stad.

De overige zes begraafplaatsen liggen *extra muros* (buiten de muren), in de buitengemeenten in de *Banlieue*, maar ze vallen onder de jurisdictie van de stad Parijs en dragen dan ook het voorvoegsel (cimetière) *parisien*.

Daarnaast zijn er nog zes begraafplaatsen *intra muros*, die bij de annexatie in 1860 wel op Parijs grondgebied zijn komen te liggen, maar die niet vallen onder het gezag van de stad Parijs. Zij zijn privé of behoren tot de oorspronkelijke gemeenten, die hen hun naam hebben gegeven.

Er zijn in de stad Parijs dus in totaal 26 begraafplaatsen.

CIMETIÈRES PARISIENS

Cimetières intra-muros parisien	ha	ouvert
- MONTPARNASSE, 3 bld Edgar-Quinet, 75014 PARIS	18,72	25.07.1824
- GRENELLE, 174 rue Saint-Charles, 75015 PARIS	0,64	1835
- VAUGIRARD, 320 rue Lecourbe, 75015 PARIS	1,59	07.09.1800
- AUTEUIL, 57 rue Claude-Lorrain, 75016 PARIS	1,70	1787
- PASSY, 2 rue Commandant-Schloesing, 75016 PARIS	0,72	20.09.1820
- MONTMARTRE, 20 avenue Rachel, 75018 PARIS	10,48	01.01.1825
- BATIGNOLLES, 8 rue Saint-Just, 75017 PARIS	10,42	22.08.1833
- SAINT-VINCENT, 6 rue Lucien-Gaulard, 75018 PARIS	0,59	05.01.1831
- LE CALVAIRE, 2 rue du Mont-Cenis, 75018 PARIS	0,06	avant 1688
- PÈRE-LACHAISE, 8 boulevard de Ménilmontant, 75020 PARIS	43,20	21.04.1804
- BERCY, 329 rue de Charenton, 75012 PARIS	0,61	1816
- LA VILLETTE, 46 rue d'Hautpoul, 75019 PARIS	1,13	1828
- BELLEVILLE, 40 rue du Télégraphe, 75020 PARIS	1,65	1808
- CHARONNE, 119 rue de Bagnolet, 75020 PARIS	0,42	avant 1791
Cimetières extra-muros parisien	ha	ouvert
- BAGNEUX, 45 av. Marx-Dormoy, 92220 BAGNEUX	61,25	15.11.1886
- PANTIN, 164 avenue Jean-Jaurès, 935000 PANTIN	107,60	15.11.1886
- SAINT-OUEN, 69 av. Michelet, 93400 SAINT-OUEN	27,08	1860+1872
- LA CHAPELLE, 32 avenue du Président-Wilson, LA PLAINE-ST-DENIS	2,10	12.06.1850
- IVRY, 44 avenue de Verdun, 94200 IVRY-SUR-SEINE	28,39	1861+1874
- THIAIS, 261 route de Fontainebleau, 94320 THIAIS	103,36	01.10.1929
Cimetières intra muros - non parisien	ha	ouvert
- GENTILLY, 5 rue de Ste. Hélène, arrond. 13	6,00	1809
- MONTROUGE, 18 Avenue de la Porte de Montrouge, arrond.14	7,58	1821
- SUD DE SAINT-MANDÉ, rue du Gén.-Archinard, arrond. 12	3,01	1878
- VALMY, 102 Avenue de la Porte de Charenton, arrond. 12		1906
- ANCIEN DE CHARENTON-LE-PONT, 48 avenue Gravelle, ar. 12		1848
- PICPUS, 35 Rue de Picpus, arrond. 12	2,1	1794

VOOR EEUWIG IN PARIJS

Welke Parijse begraafplaatsen aan bod zullen komen, zie je in onderstaand schema.

16.1	Inleiding	
16.2	Ville de Paris - intra muros : noord-west	1. Batignolles 2. Saint-Vincent 3. Calvaire
16.3	Ville de Paris - intra muros : noord-oost	4. La Villette 5. Belleville 6. Charonne 7. Bercy
16.4	Ville de Paris - intra muros : zuid-west	8. Auteuil 9. Grenelle 10. Vaugirard
16.5	Ville de Paris - extra muros : noord	11. Saint-Ouen 12. La Chapelle 13. Pantin
16.6	Ville de Paris - extra muros : zuid	14. Bagneux 15. Thiais 16. Ivry
16.7	Paris - intra muros : west	17. Picpus 18. Sud Saint-Mandé 19. Valmy
16.8	Paris - intra muros : zuid	20. Picpus 21. Sud Saint-Mandé 22. Valmy

In bovenstaand overzicht staan 22 Parijse begraafplaatsen.

De vier grootste en bekendste ontbreken: Père Lachaise, Montmartre, Montparnasse en Passy.

Deze begraafplaatsen zijn al uitvoerig beschreven in onderstaand boek:

Rindert Brouwer - *Voor eeuwig in Parijs*

RINDERT BROUWER

VOOR EEUWIG IN PARIJS

INLEIDING: VOOR EEUWIG IN PARIJS

- a. Paris Perpétuel
- b. Parijse funeralia
- c. Parijse begraafplaatsen
- d. Alles wat u wilt weten over de Parijse begraafplaatsen

PROLOOG: KORTE GESCHIEDENIS VAN HET BEGRAVEN IN PARIJS

- a. Middeleeuwen: begraven in de stad!
- b. Verlichting: begraven in de stad?
- c. Funeraire Revolutie: begraven buiten de stad!

I. PARIJS - CENTRUM: ÎLE DE LA CITÉ

- 1. Notre Dame
- 2. Sainte Chapelle
- 3. Mémorial de la Déportation
- 4. Mémorial de la Shoah

II. PARIJS - NOORD

- 5. Cimetière de Montmartre
- 6. Cimetière St. Pierre de Calvaire
- 7. Cimetière Saint-Vincent
- 8. Chapelle Expiatoire

III. PARIJS - OOST

- 9. Cimetière de Père-Lachaise
- 10. Cimetière de Charonne
- 11. Cimetière de Picpus
- 12. Colonne de Juillet

IV. PARIJS - ZUID

- 13. Cimetière de Montparnasse
- 14. Catacombes
- 15. Panthéon

- 16. Église Saint-Etienne-du-Mont
- 17. Église Saint-Germain-des-Prés

V. PARIJS - WEST

- 18. Cimetière de Passy
- 19. Dôme des Invalides
- 20. Mausolée Louis Pasteur
- 21. Arc de Triomphe
- 22. St. Denis: Basilique Saint-Denis
- 23. Asnières: Cimetière des Chiens
- 24. La Défense: Nouveau Cimetière de Neuilly

EPILOOG: 25. Disneyland Paris

Uitgave: Eindhoven 2015, 200 blz., PDF-uitgave

In 2009 organiseerden wij, Jeannette en Rindert, een funeraire reis naar Parijs.

Daarbij verscheen ook de reisgids *Paris Perpétuel*.

Buiten de deelnemers aan deze reis is de gids nooit als boek aangeboden.

De reden was dat een uitgever in 2015 belangstelling toonde om de reisgids uit te geven.

Daarvoor hebben we het oorspronkelijke manuscript van 130 bladzijden

verder bewerkt en uitgewerkt tot een boek van 200 bladzijden

en 362 foto's, kaartjes en plattegrondjes.

Uiteindelijk is het nooit tot een fysieke boekuitgave gekomen.

Deze uitgave wordt je gratis aangeboden.

Stuur een email naar terre.aarde@planet.nl

bestel het boek en je krijgt het als PDF per WeTransfer toegestuurd.

PARIJSE BEGRAAFPLAATSEN

DOOR DE OGEN EN CAMERA VAN FRANK MUTTER

OF HOE DEZE SERIE TOT STAND KWAM / KOMT

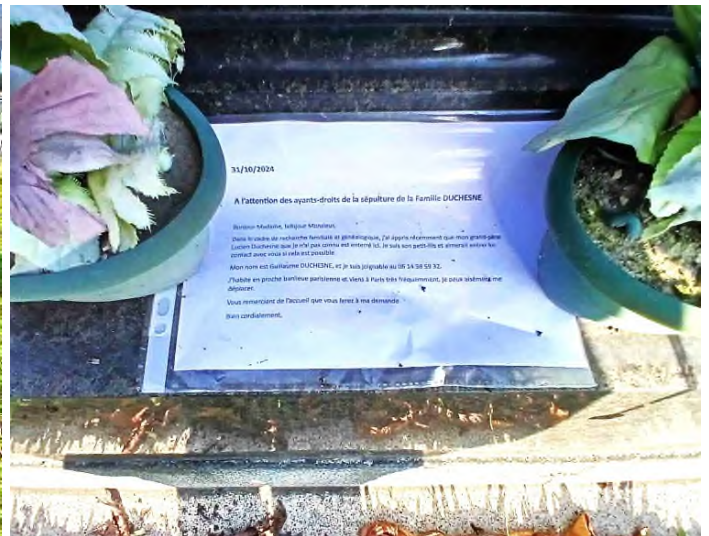
Driemaal is scheepsrecht. De eerste twee Parijse begraafplaatsen die ik bezocht voldeden niet aan de toelatingseisen voor deze serie maar de derde wel: Cimetière des Batignolles.

Van die eerste twee herinner ik mij slechts Père Lachaise. De naam van de tweede ben ik vergeten. Maar maak je over mijn geheugen geen zorgen, want die bezoeken waren ergens in de jaren 1970/80. Sommige dingen zakken na een halve eeuw wat weg. Ook het jaar van die bezoeken is mij ontschoten en het enige wat ik je kan vertellen is, dat mijn eerste Parijs-bezoeken geheel begraafplaatsloos verliepen.

Batignolles staat mij goed bij, omdat het vlakbij het hotel lag en ik als enige van de club, waarmee ik Parijs bezocht, nog puf had voor een derde begraafplaats op dezelfde dag. Mijn tweede

bezoek aan Batignolles was recenter: Allerzielen (1 november 2024). Vooraan leek het mij nog redelijk hetzelfde, maar in mijn herinnering waren er vroeger achteraan akkers met graven uit een zichtbaar voordeliger prijsklasse, algemeentjes zal ik maar zeggen. Het zou zomaar kunnen dat algemene graven nu alleen nog maar beschikbaar zijn op de *Cimetières extra-muros parisiens*.

Prima voorstelbaar toch, als een begraafplaats ergens in de loop van 50 jaar het aanbod van algemene graven verkleint of verplaatst? Dan komt er plek voor iets wat meer inkomsten genereert. Funerair-juridisch vond ik dat niet zo interessant, dus schonk ik daaraan geen aandacht. Boeiender vond ik het briefje op het graf van de familie Duchesne. Dat zag er raar uit en trok daardoor mijn aandacht.

Parijs- Cimetière des Batignolles : graftombe Famille Duchesne met briefje

Het was dan ook geen mededeling van de begraafplaats, maar een briefje van Guillaume Duchesne, gedateerd Allerzielen 2024 en gericht aan de rechthebbende op dat graf. Guillaume was met stamboomonderzoek bezig en had ontdekt dat daar zijn grootvader was begraven. Daarom wilde hij dat contact leggen. Post plakken op andermans graf? Weliswaar handig en efficiënt, maar mag dat zomaar? Wat moet een begraafplaatsbeheerder doen die dit briefje aantreft? Daarover wil ik het hier niet hebben, want dat is hier even niet aan de orde. Maar sprekend voor mijzelf: in dit geval zou ik eerst een weekje doen of ik niks had gezien en daarna ... (wat ik dan zou doen is ook nog even niet aan de orde maar kool en geit sparen heeft mijn voorkeur). Hoe dan ook, foto's van het Duchesne-graf zond ik samen met enkele andere foto's voor de aardigheid naar Rindert. Daarbij merkte ik op:

Eigenlijk ben ik van plan alle begraafplaatsen van de Stad Parijs eens te gaan bezoeken. Dat leek mij wel een aardige hobby. Houdt een mens van de straat. Hoewel?

Rindert reageerde: *Dat is heel interessant, jouw doel om alle 26 Parijse begraafplaatsen te bezoeken en te fotograferen. Wat denk je ervan daarover te publiceren op onze website? Laten we er een serie van maken, daarover heb ik wel wat ideeën, kort samengevat: jij de foto's en wat impressies en ik de tekst (info en zo).*

Mijn antwoord was: *Ja.*

We constateerden wel dat ik bij het bezoeken van en het fotograferen op begraafplaatsen op andere dingen let dan Rindert en Jeannette. Het leek mij handig "andere dingen" van een toelichting te voorzien, dus laten we duimen dat het goed gaat. Hopelijk hebben zij voldoende eigen foto's om eventueel een en ander aan te vullen.

mijn interesses

• Rindert bespeurde bij mij een interesse voor kapotte graven. Herkenbaar. Bij het geven van cursussen gebruik ik graag foto's. En over begraafplaatsen kuierend met bovengenoemde redelijk warme belangstelling op technisch en juri-

disch gebied zie ik vaak situaties die geschikt zijn voor een of meer illustratieve plaatjes. Hieronder enkele voorbeelden. Het zijn handige gespreks-openers voor funerair (juridisch, historisch) filosoferen.

Het voorbeeld speelt zich af op het Cimetière de Passy. Passy is naar mijn idee een van de meest sjieke begraafplaatsen van Parijs met op meerdere plekken een mooi uitzicht op de Eiffeltoren. (Meer informatie op Rinderts gratis te downloaden PDF, blz. 129-137, zie verderop).

Op Passy ligt het graf van prinses Leila Pahlavi (1970-2001), de jongste dochter van de Shah van Perzië en Farah Diba. Zij ligt begraven bij haar oma van moeders zijde, Farideh Ghotbi Diba (1920-2000). Echter, met mijn "warme belangstelling op technisch en juridisch gebied" keek ik ook naar het grafhuisje, → daar schuin aan de overkant. Boeiend is de technische vraag: hoe komt die rare slijtplek naast de deur. Da's precies op de hoogte waar mensen met hun hand tegen het graf leunen als ze het uitzicht bewonderen. Een mooie plek die kennelijk veel bezoekers trekt, maar ik kan je verzekeren: ik heb die slijtplek NIET gemaakt.

• Ook qua materiaalgebruik en materialenkennis zijn foto's goed bruikbaar en leerzaam.

Op onderstaande foto's is het eerste (hele) grafmonument van graniet (vulkanisch materiaal, gestold onder hoge temperatuur en druk).

Het kapotte grafmonument is van granito (ce-

ment met stukjes steen).

Nieuw zagen ze er nog hetzelfde uit: glimmend gepolijst, maar bij granito sloeg de ouderdom veel harder toe. Anders gezegd: als ze er nu al lebei zo beroerd zouden bijliggen was er iets helemaal fout met het graniet.

graniet

granito

Cimetière de Passy : caveau provisoire

● Caveaux provisoires.

Dat Fransen makkelijker zijn met opgraven van lijken was mij bekend, maar dat ze ook doen aan tijdelijk begraven realiseerde ik mij pas toen ik dit zag op Passy. Je ziet de rails waarover de steen weggerold kan worden. Bij steenhouwer / begrafenisondernemer Cridel kan een lijk enkele weken of maanden in een grafkelder logeren, bijvoorbeeld als het graf nog niet klaar is om de overledene te ontvangen. Dat kan om allerlei redenen zijn, soms:

- moet het graf eerst geruimd worden;
- wil de familie een grafkelder laten maken;
- is de beoogde grafkelder zo bouwvallig geworden dat eerst opknappen noodzakelijk is;

- het kan zelfs wezen dat de familie van een in Parijs overledene zich nog beraadt over de definitieve bestemming: *Pour les personnes décédées à Paris dont les familles n'ont pas encore déterminé le lieu et le mode de sépulture définitive* (Art 19,3 van het *Règlement général des cimetières de la Ville de Paris*).

Die Parijse verordening spreekt van caveaux dépositaires, maar de term caveaux provisoires wordt ook gebruikt. De stad Parijs heeft ze, en sommige steenhouwers ook. Met deze kennis vallen die dingen vanzelf op. Op de eerste foto hieronder eentje van een steenhouwer op Pantin. De kelders met slot en deksel zijn ook op Pantin; en de inschuivers met deur en slot zijn op Thiais.

Caveaux dépositaires : Cimetière de Pantin & Cimetière de Thiais

warme belangstelling op technisch en juridisch gebied.

Tot slot een antwoord op Rinderts vraag om op deze plek ook iets te melden over mijn 'fascinatie voor (de begraafplaatsen in) Parijs'. Vleiend, maar iets te lovend over mij. Fascinatie valt wel mee. Eerder een redelijk warme belangstelling op technisch en juridisch gebied.

Desondanks ben ik toch een beetje erfelijk belast want mijn ouders hadden zeker iets met begraafplaatsen. Bezochten die ook als ze in de buurt waren.

De link met Parijs is: Parijs was een van de favoriete steden van mijn moeder. Naarmate zij op leeftijd kwam vielen er meer leeftijdgenoten weg

en gingen we steeds vaker samen naar Parijs. Toen was er nog de rechtstreekse trein Den Haag - Parijs; dus da's prima te doen.

Een wandelingetje over een begraafplaats zat er altijd wel in, vaak over Passy.

Als we ieder ons weegs gingen zat ik vaak in de bibliotheek van de Franse Octrooiraad. Onderzoek doen naar patenten voor balseming van lijken. Dat was voor een Amerikaanse vriend van mij, balsemer en begrafenisondernemer met speciale belangstelling voor het balsemen. Vooral aardig was onderzoek naar Jean-Nicolas Gannal, maar dat is weer een ander verhaal.